

Олександр Шашкевич,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет

ЦИФРОВА ЕВОЛЮЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ: ВІД ГЕЙМІФІКАЦІЇ ДО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Сучасна глобальна економіка переживає тектонічні зрушення, зумовлені безпрецедентною швидкістю цифровізації. Фінансовий сектор, який традиційно був консервативним стовпом стабільності, перетворився на динамічну екосистему. У цьому контексті поняття фінансової грамотності та професійної освіти зазнає докорінної трансформації. Класичні методи викладання фінансової грамотності («лекція-конспект») більше не працюють ефективно. Сучасна реальність вимагає переходу до адаптивних, інтерактивних та глибоко персоналізованих освітніх парадигм, що базуються на конвергенції гейміфікації, симуляційного навчання та штучного інтелекту (ШІ).

Попри повсюдну цифровізацію, світ стикається з парадоксом: доступ до фінансових інструментів зростає, проте здатність ефективно та безпечно ними користуватися відстає. Звіт Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо результатів PISA малює тривожну картину. Хоча понад дві третини з сучасних 15-річних підлітків є активними користувачами фінансових продуктів: 60% мають банківські рахунки, а близько 90% здійснювали онлайн-покупки протягом останнього року – їхня фундаментальна фінансова грамотність залишається низькою [1].

Цей розрив між використанням технологій та розумінням їхніх принципів створює значні ризики. Молоді люди, занурені в цифрове середовище, стають легкою мішенню для фінансового шахрайства та маніпуляцій.

Класична академічна освіта та традиційні корпоративні тренінги часто виявляються безсилими перед викликами сучасності. Дослідження 2019 року виявило феномен «ілюзії компетентності»: 40% осіб, які оцінювали себе як фінансово грамотних, не змогли відповісти на базові питання щодо інфляції, диверсифікації ризиків та складних відсотків. Це свідчить про те, що суб'єктивне сприйняття власної обізнаності часто не корелює з реальними знаннями.

Традиційні методи навчання, що базуються на запам'ятовуванні фактів, не здатні підготувати фахівців до роботи в умовах невизначеності та високого психологічного тиску. Сучасний фінансовий професіонал повинен володіти не лише теоретичними знаннями, а й розвиненими когнітивними навичками, емоційною стійкістю та здатністю до швидкої адаптації. Саме тому індустрія все активніше звертається до технологій, які дозволяють моделювати реальність, – від серйозних ігор до нейромережових симуляторів.

Історичний шлях цифровізації фінансової освіти можна розділити на кілька ключових етапів, кожен з яких додавав новий рівень інтерактивності та аналітичної глибини:

Етап 1: Доступність (Web 1.0): перенесення підручників та лекцій у цифровий формат. Це вирішило проблему доступу до інформації, але не змінило педагогічну модель.

Етап 2: Гейміфікація (Web 2.0): впровадження механік залучення для підвищення мотивації та утримання уваги користувачів.

Етап 3: Імерсивність: створення складних симуляційних середовищ (віртуальні торгові зали, симулятори управління банками), що дозволяють набувати досвід через практику у безпечному середовищі.

Етап 4: Адаптивність та предиктивність (AI & GenAI): використання машинного навчання та великих мовних моделей для створення персоналізованих освітніх траєкторій, інтелектуальних тьюторів та систем динамічного регулювання складності.

Ми не повинні забороняти студентам використовувати ChatGPT чи інші моделі. Навпаки, ми маємо інтегрувати їх у програму «Фінансова грамотність».

Як це працює на практиці? Замість того, щоб змушувати студента вручну рахувати складний відсоток (що він навряд чи робитиме після випуску), ми вчимо його використовувати ШІ як фінансового радника:

«Проаналізуй умови цього кредитного договору і знайди приховані ризики».

«Склади план накопичення 50 тисяч гривень для старту власної справи (наприклад, СТО чи перукарні) при зарплаті X гривень».

ШІ вчить студентів головному – ставити правильні запитання. Це зміщує акцент з рутинних розрахунків на критичне мислення та прийняття рішень.

Цифрова еволюція фінансової грамотності пройшла шлях від перенесення паперових підручників на екрани до створення складних, живих екосистем, керованих штучним інтелектом. Цей шлях не був лінійним; він характеризувався конвергенцією різних технологій – гейміфікації, симуляцій та аналітики даних – кожна з яких додавала новий вимір до розуміння того, як люди вчать керувати фінансами.

Гейміфікація вирішила проблему мотивації, перетворивши нудні фінансові концепції на захоплюючі виклики. Симуляційне навчання надало необхідний контекст і безпечне середовище для помилок, дозволяючи майбутнім професіоналам відчувати вагу відповідальності без ризику реального банкрутства. Штучний інтелект став «цементом», що скріпив ці елементи, забезпечивши масштабну персоналізацію, яка раніше була можливою лише при індивідуальному репетиторстві.

Проте, ми стоїмо на порозі нових викликів. Етичне використання ШІ, захист приватності та боротьба з алгоритмічною упередженістю стануть визначальними факторами успіху в найближче десятиліття. Організації, які зможуть побудувати прозорі, справедливі та ефективні освітні системи, отримають не просто кваліфікований персонал, а справжню стратегічну перевагу – людський капітал, здатний адаптуватися до будь-яких змін у світі автономних фінансів.

Список використаних джерел

1. Carmine Di Noia. Empowering young people in the digital financial age: The role of financial literacy. URL: <https://www.oecd.org/en/blogs/2025/03/the-role-of-financial-literacy.html> (Дата звернення 06.12.2025 р.)